

SONUNCU YAĞIŞ

... Qəmli mənzerəni axırıncı dəfə seyr edərək tozlu yola düzəldi. Bu yol onu uzaqlara, lap uzaqlara aparırdı.

Vadi sonsuz yaşıl zolaq kimi uzanıb gedirdi. Ətraf olduqca darıxdırıcı və cansız idi - quru yanvar küləklərinin əsməyə başladığı vaxtlarda olduğu kimi. Vadiyə səpələnmiş ağacların tökülən yarpaqlar ətrafdakı nəmli torpaq qatını bir az da hündürləşdirirdi.

Ranço (latin Amerikasız ölkələrində ağac, qamış və palçıqdan tikilən daxma - S.M.) kimsəsiz qalmışdı, yanında da qurumuş Quanakaste ağacı. Sanki onu qoruyur, ona keşik çəkirdi. Ağacın ranço yaşdı idi. İndi isə zaman onların taleyini alt-üst etmişdi. Bir vaxtlar ağac əməlli böyümüş, sıx budaqlarını rançonun üstünə gərək onu günəşin yandırıcı şüalarından qoruyurdu. Kölgəsində inəklər özlərinə sığınacaq tapmışdı. Ağac tam yaşllaşanda onun sıx yarpaqları arasında minlərlə quş səs-səsə verib oxuyur, özlərini parlaq günəşdən qoruyardı; ranço insan həyatı ilə nəfəs alanda isə susmaq bilməyən gitaranın simlərindən qoparıb şən melodiyalar ətrafa yayılırdı.

Lakin artıq bütün bunlar keçmişdə qalmışdı.

Rançoda, nəhəng Quanakaste ağacının kölgəsində Antonionun uşaqları dünyaya gəlmişdi; oradaca, ağacın sıx çətiri altında inəklərin balaları olmuşdu. Antonionun uşaqları və buzovlar elə orada, ağacın altındaca dostlaşmış, bir yerdə böyümüş, onlarla birgə ağac özü də qol-budaq atıb göylərə ucalmışdı. Antonionun qızlarının toyu da ağacın altında olmuşdu. Onlar yarımqaranlıq ayın işığı altında bütün gecəni rəqs etmiş, sonra isə gələcək ərflərinin arxasınca yollanmışdı.

Antonio sevimli Emperası ilə tək qalmışdı. Yoldaşı evdən gedəndə Empera özünü çox tənha hiss edirdi. O, körpə Tonitosunu qucağında tutaraq Antonionu qapıdan yola salırdı.

...Aradan illər ötmüşdü. Ağac artıq böyümüş, qol-budaq atmış, sıx kökləri torpağın dərinliyinə işləmişdi. Tonito rançoya belə bir vaxtda qayıtdı. Güclü küləklər nəhəng ağacın bəhərlərini qoparıb ətrafa səpələyir, bir müddət sonra onun toxumlarından yeni ağaclar əmələ gəlir, onların da çətiri altında yeni rançolar tikilirdi. Tonito rançoya qayıdanda Antonionun bütün qızları doğma ocağı terk etmişdilər. O, ranço ilə birgə qocalmış sevimli iti ilə oynadığı qayğısız uşaqlıq illərini xoş bir təəssüratla xatırladı - doğma, əziz olan uşaqlıq illərini.

...Əvvəlcə it öldü. Bu, qocalara çox pis təsir etdi. Ağacın altında qəbir qazıb itı basdırdılar və üstünə taxtdan

düzəldilmiş balaca bir xaç nişanı qoydular.

Çox keçməmiş Empera da gözlərini yumdu. Onu itin qəbri yanında dasdırıb üstünə də bir xaç qoydular. Əziz, istekli arvadını itirən Antonio onun qəbri başında neçə-neçə yuxusuz günlər, gecələr keçirdi.

Antonio artıq böyümüş, kişiləşmiş oğlu ilə ikilikdə qaldı. Lakin özünü yenə son dərəcə tənha hiss edirdi. O hər dəfə yatmadan qabaq arvadının qəbri üstünə gəlir, saatlarla burada oturur, qəmli və kədərli gözlərini məzarın üstündə ucalan xaçdan ayıra bilmirdi. O öz-özü ilə danışır və elə bilir ki, sevimli Emperası ötüb keçən illərdə olduğu kimi yenə də yanında oturub ona qulaq asır. Hansı ki, ömürlərinin ən şirin anlarını birgə keçirmişdilər. Bir vaxtlar yaşlananda da nəhəng Quanakaste ağacının çətiri altında yanaşı oturur, Antonio codlaşmış barmaqları ilə gitaranın simlərini diləndirir, Empera isə çoxdan ötmüş gənclik illərini xatırladan köhnə mah-nılar oxuyardı...

Antonio evə gec, rançonun üzərinə gecenin qaranlığı çökəndə qayıdırdı.

Ətrafı zülmət bürüyəndə, güclü leysan rançonu az qala silkələyəndə evin sahibi titrəyən əlləri ilə kasıb daxmasınının qapısını aralayır, gözlərini qatı zülmətə zilləyərkən nə vaxt şimşək çaxacağını və qəbrin üstündəki xaç nişanını işıqlandıracağını səbirsizliklə gözləyər, yalnız bundan sonra yatmaq üçün taxtına uzanardı. Bu an yetişəndə qocanın ürəyi dözülməz ağırdan az qalırdı partlasın. O, yuxuya gedə bilmir, səhər tezdən, xoruzun ilk banında ayaqlarını sürüyə-sürüyə ağacın altına gəlir və uzun müddət sevimli Emperasınının məzarı başında fikirlərə qərql olurdu. Sanki üzr istəyirdi ki, həmişəki vaxtda görüşə gələ bilməyib.

Emperanın ölümündən neçə-neçə qış və yay ayları ötüb keçdi. Bu qış daha sərt oldu - qoca, bütün ömrü boyu beləsini xatırlamırdı. Bəlkə haçansa qış ayları indikindən də sərt və soyuq keçmişdi, lakin bu cürünü qoca yadına sala bilmirdi. Çoxlu yay ayları da keçmişdi, lakin belə isti və dözümsüzünü həyatı boyu görməmişdi. Qoca əvvəllər heç vaxt öz ayaqlarını qızdırmağa ehtiyac hiss etməmişdi - hərəkət edə bilsin deyə.

Həmin yay Quanakaste bütün yarpaqlarını tökdü, quru və çılpaq bir ağaca çevrildi. Günəş qızmar şəfəqlərini amansızcasına Emperanın qəbri üstündəki bozarmış xaçın üzərinə

Hekayə

sancırdı. Və qoca da qəbrin üstünə örtmək üçün uzaqlardan yaşıl budaqlar gətirirdi.

Sonrakı yay daha qızmar oldu.

Yazıq qocanı ölüm birbaşa tozlu yolda, qəbri örtmək üçün yaşıl budaqlar gətirərək yaxaladı.

Oğlu onu anasının yanında basdırdı və üzərinə o biri qəbirlərdən fərqli olaraq hündür xaç qoydu ki, daha uzaqlardan seçilsin.

Yarpaqlar ağacdən son dənəsinədək qopub töküldü. Güclü külək daxmanın yıpranmış damını uçuraraq ağac qırıntılarını ətrafa səpələdi. Güclü qasırğa vadi boyu tüğyan edirdi.

...Ulduzlar sanki üfəqdən enərək qupquru təpələrin üstünə düşmüşdü. Quşların şən səsi kəsilmişdi. Qara məşum quşlar dəstə-dəstə vadinin üzərində dolaşır, hüznü və kədərli bir mənzerə yaradırdı. Onlar acından ölən quş və heyvan cəsədlərindən ibarət qəbristanlığa çevrilmiş qupquru torpaqda acgözlüklə eşələnir, hürkmüş, bəzən isə şən çığırıtları ilə yenedən havaya qalxır, günəşi sanki qara nöqtələr kimi örtür, sonra isə göyün yeddinci qatından ağır daş kimi yerə çırpılırdılar. Bir-birinin ardınca yüzlərlə quş yerə düşür, onların vadi boyunca səpələnmiş qara cəsədləri yanğından sonra qalmış kəsövləri xatırladırdı. Torpaq sanki hüznü quş kəllələrinin gözcüklərindən göyləri seyr edirdi...

Daxma tamam dağılmış, yalnız qayaqları qalırdı. Qoca bu dirəkləri yerə çox bərk basdırmışdı; onlar sıx kökləri torpağın dərinliyinə işləmiş gövdəli ağaclar kimi möhkəm və dayanıqlı idi.

Yağışlar yenidən başlayanda rançoda yalnız qoca Antonionun oğlu qalmışdı.

Ağacın sıx yarpaqları, əvvəlki illərdən fərqli olaraq daha güclü xışıldayırdı; tumurcuqlar artıq çiçək açır, quşların şən səsləri yenidən eşidilirdi. Qocaman ağacın qalın çətiri altında inəklər yenə də öz balalarını əmizdirir, cavan buğalar balaca uşaqlar kimi oynaqlaşıp, atılıb-düşürdülər.

Köhnə daxmanın salamat qalmış dayaqları üstündə Antonionun oğlu yeni ranço tikdi. O istəyirdi ki, tezliklə ailə qursun, onun da arvadı və qızları olsun. Qış gələndə, - o fikirləşirdi, - yenedən rançonun damı üstündə sobanın borusu üstüləsin, köhnə ağacın çətiri altında isə qoca Antonionun gi-

tarasından səslənən melodiyalar eşidilsin; ağacın çətiri altında isə, əvvəllər olduğu kimi, Antonionun nəvələri buzovlarla dostlaşıb əylənsinlər; göydə ay görünəndə qızlar rəqs edib şən-lənsinlər.

...Qış gələndə rançoda qadın da olacaqdı.

Dərin fikirlərə qərql olan Antonionun oğlu, daxmasındakı taxtda xeyli uzandı. Ağ qanadlı qağayılar kimi bu arzular başında xeyli dolaşdı. O sanki yağışın iri damcılarının nəhəng Quanakaste ağacının çətirini necə döycələdiyini eşidirdi. Aramsız elektrik boşalmaları göyün üzündə parlaq şırımlar açır, vadini gün kimi işıqlandırirdi. Gözqamaşdırıcı ildırım ranço üzərində bərq vurur, Quanakastenin sıx çətiri altında gur leysandan qorunan heyvanları qorxuya salırdı. Şimşək dalbadal çaxır, sanki odl ox kimi nəm torpağa sancılırdı. Qocaman ağacın budaqları, sanki onu balta ilə doğrayırmışlar kimi inildəyir, zaryırdı.

"...Burada axırıncı qışı təklikdə yola salıram, - deyə Antonionun oğlu öz-özünə fikirləşirdi. Sabah bura arvadımla gələcəyəm; göydəki buludlar dağılışacaq və bu yağış axırıncı olacaq. Daxmada yenə sahibə olacaq, uşaqlar yenə körpə buzovlarla əylənəcəklər..."

Qorxunc göy gurultusu Antonionun oğlunu dərin düşüncələrdən ayırdı. O cəld taxtdan qalxdı, qapıya tərəf sıçrayıb onu araladı; lakin ildırımın parlaq şuaası ani olaraq gözünü qamaşdırdı, elə hiss etdi ki, nəşə üzünü qarşıdı. Antonionun oğlu ağrıya güc gələrkən əlləri ilə üzünü ördü; gözlərini açanda isə dənəşət içində özəmətli Quanakaste ağacından nələr qaldığını gördü.

...Vadidə yağışlar həmişə yanvar ayında kəsilir.

Səhər açılarda hava sakit və buludsuz idi. Ağaclar tumurcuqlamışdı. İldırım vurmuş Quanakaste ağacı qəbrin üstündəki xaç xatırladırdı. Quşlar çub getmiş, heyvanlar gözə dəymir, atların kişnərtisi uzaqlardan güclə eşidilirdi.

Rançonun yanında artıq dörd tənha qəbirüstü xaç ucalırdı...

Antonionun oğlu bu qəmli mənzerəni axırıncı dəfə seyr edərək bağlamasını çiyinə atdı və tozlu yola düzəldi. Bu yol onu uzaqlara, lap uzaqlara aparırdı...

Tərcümə etdi:
Səfər Mahmudzadə